

FONDARELLA

(cf. *Fontalles* a l'art. *FONT*). Ho suggeriria només, aparentment, el nom de la *Font del Gel*, que vaig anotar també a Fletx (xxxiv, 113.19); perquè deu ser alteració per etim. pop. catalana de *Fontègel* FONTICELLU amb la *ç* arabitzada en *ğ*. A Catadau hi ha la *Fongéla* (xxx, 178.16), que és FONTICELLA amb aqueixa arabitjació de la *ç*, i amb la *ï* sincopada normalment en romànic.

Foncesielles, V. Foncentella

FONDARELLA

Poble del Pla d'Urgell, més de 20 k. a l'Est de Lleida, prop de Mollerussa, entre aquesta vila i Sidamon.

PRON. LOC.: *fondarèla*, oït a Mollerussa (Casac. 1920); i allí en l'enq. de 1956 (xv, 110-112), i també a Golmés, Sidamon i tots els pobles circumdants.

MENCIONS ANT. La primera és en un doc. de data arcaica, del temps dels comtes Ramon Berenguer II Cap d'Estopes i el seu germà, que citarem in extenso per això, i perquè el context assegura la identificació, tot i la diferència de forma: és en la donació que fan d'Anglesola i Golmés a Berenguer Gombalduz. 1079: «Nos, comites Barchinonenses, Raimundus Bg. et Bg. Rdi. --- donamus castrum q. d. *Angulariola* --- cum dirivatione ipsius atque --- et similiter donamus --- ipsos *Golmers*, --- in com. Ausona juxta te. *Tarrege* --- ambitus per strata ab Urgello sub *ipso Mauro* --- ad fossam Maurelli et per rivum q. d. *Arenarum* --- per rivum curvum et pergunt ad *Ipsam Fontanellam* et transeunt juxta *ipsum Fontem*; contra meridiem per ipsam *planam* q. est super *Mulieruciam*, usque ad aquam vivam q. est ultra *Cidamundum* --- et per almuniam grossam usque ad term. comitatus Urgelli ---» (continua encara parlant del Mor i de Tàrraga (*Li. Feud. Mai.*, § I, 164.29, vol. I, 174.7f.)).

En els llocs citats reconeixem, per ordre, 'Anglesola', 'Golmés', 'Tàrraga', 'Fondarella', 'Mollerussa' i 'Sidamon'; *ipsum Maurum* és un lloc 'Mor', que apareix en altres diversos docs. d'aquest temps de la rodalia de Tàrraga, publ. en el *Li. Fe. Ma.* (nom igual o afí a La Mora, 4 k. a l'E. de Tàrraga, agre. a Granyanella), i el *Rivum Arenarum* semblaria ser el riu Cervera o d'Ondara, que més a l'O. de Tàrraga ja es va perdent en els arenals o al·luvions. Les altres identificacions són evidents i mostren que *ipsa Fontanella* es troba sota la «plana» damunt 'Mollerussa', entre aquesta i 'Sidamon': és la situació precisa de *Fondarella*, amb el qual clarament s'identifica.

Per més que les MENCIONS més modernes presenten totes una forma bastant diferent i constant, intermèdia entre aquesta i la moderna i definitiva d'aquest NL. 1181-82, en un doc. que extracten CCandi (*Mi. Hi. Cat.* II, 469) i concordement MiretS. (*TemplH.*, 58): Bernat d'Anglerola deixa als seus 3 fills: «a Pere, los castells de *Cidavon*, Alcaleo, Mollerussa e *Alfandarella*; a Bernat, *Golmers*, *Novela*, *Balaguer* e *Ventoses*; i al 3r. fill, *Exarapcenich*, *Ivars*, *Montmagastre*,

Corbins e *Exafava* ---».

S. XII: en les llistes de parròquies de l'antiga diòcesi de Vic que publica Pladevall (n.º 179) troba *Alfandarella* només en el doc. II; falta en els docs. I i III; però en el n.º 183, i en lletra més tardana, «abbas Sti. Nicholay de *Fondarella*» (notant que és el monestir premonstratense que es fundà en aquest poble cap a 1224. Igual diu, de 1231, Z. Rocafort (*GGC, Lda.*, 162); 1226: *Alfandarella* (Ripoll Vilamajor, *Monogrs. del bisbat de Vic* xxvii, 1); 1279 i 1280: *Alfandarella* (Rius, *Rationes Decim.*, 227, 238); 1331 i 1332: *Alfandarella* (Junyent, *Misc. Griera* I, 375, 383); 1339: *Aufanderella* (ib., 388); el 1332 *Alfandarella* passà de la vegueria de Tàrraga a la de Montblanc, i tornà a Tàrraga el 1339 (CCandi, *BABL* ix, 119). En fi, en el S. XIV torna a aparèixer sense *Al-*: 1359 (amb metàtesi): *Farandella*, si bé també *Alfadarella*, en el mateix cens (*CoDoACA* XII, 18 i 48).

Aviat devia generalitzar-se aleshores la forma moderna *Fondarella*. Amb aquesta el troba citat el *DAG* en un document de quan encara pertanyia al bisbat de Vic: probablement doc. medieval, car el 1584 tota aquesta zona passà al bisbat de Solsona. *Fonderella* és la grafia del segell municipal, antic, que deu ser-ho bastant segons el gravat que en dóna *GGC* (p. 162), junt amb un de més modern amb la llegenda *Fondarella*.

ETIM. No se n'ha publicat res, ni sembla haver-se'n ocupat ningú, fora de mi, que en vaig dir alguna cosa en una comunicació de 1956 a l'I.E.C. (que resta inèdita i conduí a resultats fermes). Fixant-me en els arabismes toponímics en *-ella*, bastant nombrosos, formats amb la sufixació *-él-Lab* (o *-illa*) (superlatiu islàmic), com *Fatarella* (i altres que cito en el *DECat*, s. v. *Tamarella* i *Onom.* vol. I, *Auxella* i *Fadrell* supra), em cridava l'atenció la semblança, amb la repetida parella valenciana *Ondarella/Ondara*. Era un veritable parany etimològic, per tal com també hi ha *Ondara* o *Andara*, nom del riuet de Cervera en la seva part alta (i llog. d'*Ondara*, te. Talavera): sobre el qual també ens parlà en aquella sessió Duran i Sanpere; encara que això vingui d'una font del riu ¹ i no del llogaret, i que hi hagi aigua a la sèquia d'*Ondarella* —era una falsa pista, car no hi ha cap raó per creure que *Fond-* i *Ond-* vinguin aquí d'un comú *Hond-* amb aspirada àrbiga (que és la que hauria pogut bifurcar-se en *f-* i zero).

En l'article *Ondara* de la *O-* ja veurem que tampoc els noms valencians ² no han tingut mai una *b-* aspirada, i que llur etimologia, potser no àrbiga, no pot tenir res a veure amb la de *Fondarella*.

Deixant córrer aquestes incertes i difícils combinacions, ens atindrem a l'etim. que ens asseguren la forma i el context de la menció més antiga: *ipsa Fontanella* 'la fonteta', 'la fontanella', el mot romànic ben segur, i comú al català i les altres llengües romàniques. La idea l'acaba d'aclarir el mateix document, representen-ho amb «*ipsa fonte*», a la línia següent, i parlant del mateix lloc.

Res més fàcil que el pas de *Fontanella* a *Fontarella* per una dissimilació del tipus normal i repetidíssim